

будь-яка інформація негативного змісту, якщо учасник цивільних правовідносин, який її поширив, не доведе протилежного. При цьому негативною слід уважати інформацію, у якій стверджується про порушення особою, зокрема, норм чинного законодавства, моральних засад суспільства, загальноновизнаних правил співжиття, етики поведінки в особистому, суспільному чи політичному житті, правил поведінки у соціальній групі, до якої належить особа, тощо.

Від поширення Н. і. слід відмежовувати випадки, коли особа звертається до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів із заявою, у якій міститься та чи інша інформація, і в разі якщо цей орган компетентний перевірити таку інформацію та надати відповідь, проте в ході перевірки інформація не знайшла свого підтвердження. У цьому разі вказана обставина не може сама по собі бути підставою для задоволення позову, оскільки у такому випадку мала місце реалізація особою конституційного права, передбаченого ст. 40 КУ, а не поширення Н. і. Разом із тим наявність у такому зверненні завідомо неправдивих відомостей, а також у разі встановлення, що для звернення особи до вказаних органів не було жодних підстав і було викликано не наміром виконати свій громадський обов'язок або захистити свої права, свободи чи законні інтереси, тягне відповідальність, передбачену законодавством України.

Захист особистих немайнових прав у разі Н. і. можливий у разі її

сукупності з іншими умовами, серед яких основними є такі: інформація повинна порушувати, оспорювати та/або не визнавати особисті немайнові права; інформація повинна стосуватися особи, яка є носієм відповідного особистого немайнового права (блага); інформація повинна бути поширеною.

Найбільш уживаним способом захисту у разі поширення неправдивої інформації, яка порушує, оспорує чи не визнає особисті немайнові права учасників цивільних правовідносин, є спростування, відповідь, відшкодування шкоди та ін.

Лит.: Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія. Київ : КНТ, 2008 ; Стефанчук Р. О. Захист честі, гідності та репутації в цивільному праві. Київ : Науковий світ, 2001.

Р. О. Стефанчук.

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ – система активних заходів, які застосовуються власником, компетентними державними чи іншими органами, спрямована на усунення порушень права власності, покладення виконання обов'язку з відновлення порушеного права на порушника. Така система захисних заходів є складовою частиною загально-правового механізму З. п. в. та інших цивільних прав.

Цивільно-правовому захистові притаманні свої специфічні методи й засоби, які істотно відрізняються від існуючих в інших галузях права. Специфіка цивільно-правового З. п. в. передусім полягає у застосуванні таких

юридичних способів, які забезпечують усунення перешкод у здійсненні права власності та відновлення майнового становища потерпілого власника за рахунок майнових благ порушника чи іншої зобов'язаної особи. Цьому не можуть сприяти повною мірою норми інших галузей права, зокрема кримінального, санкції якого насамперед спрямовані на особу порушника чи на його майно у вигляді міри покарання (конфіскація, штраф).

Захист законних прав громадян є одним із найголовніших завдань держави, адже кожна цивілізована держава закріплює за своїми громадянами та юридичними особами певні права й намагається створити найсприятливіші умови для їх реалізації. Так, відповідно до ст. 13 КУ, «держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання». Тобто, виступаючи гарантом реалізації законних прав, держава тим самим забезпечує одночасно і виконання фізичними та юридичними особами обов'язків, покладених на них державою. Оскільки економічною основою кожного суспільства є власність у різних її формах, то одним із найголовніших об'єктів державного захисту виступає саме право власності. При цьому законодавство, зокрема КУ, ЦК України, надають усім власникам рівні умови для З. п. в. У ст. 386 ЦК України закріплено основні правові засади З. п. в. в Україні, які базуються на принципі рівності З. п. в. усіх його суб'єктів (фізичних і юридичних осіб, держави, територіальних громад). Тут мається на увазі саме юридична

рівність власників у виборі та застосуванні встановлених законом способів захисту.

У нормотворчій діяльності досить часто поряд із терміном «захист» застосовується також поняття «охорона» права власності, яке є більш широким поняттям порівняно з правовим захистом. В основі правової охорони визначальними є принципи забезпечення непорушності та здійснення цивільних прав, у т. ч. і права власності, та заходи, спрямовані на попередження порушень цих прав. Водночас захисні норми спрямовані насамперед на відновлення порушеного права та усунення перешкод у його здійсненні шляхом учинення відповідних дій.

У ЦК України безпосередньо не визначаються органи, які здійснюють З. п. в., для цього слід застосовувати норми гл. 3 ЦК, відповідно до якої захист цивільних прав та інтересів здійснюють: суд, Президент України, органи державної влади, органи влади АРК або органи місцевого самоврядування; нотаріус. Цей перелік не є вичерпним. Окрім органів, зазначених в гл. 3 ЦК України та ст. 55 КУ, відповідно до окремих актів законодавства України здійснюють захист цивільних прав та інтересів або сприяють їх захисту Уповноважений ВРУ з прав людини, органи прокуратури, органи внутрішніх справ, громадські організації споживачів (об'єднання споживачів), а також інші установи, посадові особи, третейські суди тощо.

Більш детально стосовно способів З. п. в. та органів, що здійснюють

захист цивільних справ, див.: *Способи захисту права власності; Захист цивільних прав.*

І. О. Дзера.

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ, ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ – один зі способів захисту найбільш повного речового права.

Позов про В. п. в. – це не пов'язана з відносними правовідносинами матеріально-правова вимога власника майна про констатацію (встановлення) перед третіми особами факту належності позивачеві права власності на майно, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності.

Раніше у науковій літературі висловлювалися найрізноманітніші точки зору щодо юридичної природи даного позову, які в найзагальніших рисах зводилися а) або до розгляду матеріально-правової вимоги про В. п. в. як несамостійної вимоги, що входить до складу негативного або віндикаційного позову, або б) позов про В. п. в. відносили до самостійних речово-правових позовів. Закріплення досліджуваного позову окремою статтею (ст. 392) у розд. 29 ЦК України стало новелою для вітчизняного законодавства (оскільки раніше нормативною базою для подачі аналогічних позовів слугувала норма загального характеру, зафіксована в ч. 2 ст. 6 ЦК УРСР 1963), і хоча б за формальною підставою деякою мірою припиняє вищезгадану полеміку на користь останнього судження.

Позивачем за позовом про В. п. в. може бути лише власник речі, визначеної індивідуальними ознаками (тобто особа, яка має володіти відповідним титулом до моменту подачі позову): а) право якої оспорується іншою особою або б) не визнається іншою особою, а також в) у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності. При цьому відсутність факту володіння позивачем річчю не є перешкодою для порушення вказаного позову, а знаходження речі у володінні особи (як позивача, так і відповідача) відповідно до ч. 3 ст. 397 ЦК України породжує лише оспорувану презумпцію правомірності фактичного володіння.

Відповідачем за даним позовом виступає будь-яка особа, що не перебуває у зобов'язальних відносинах із позивачем та яка: а) заявляє про свої права на річ або б) не визнає найбільш абсолютного речового права позивача на річ, визначену індивідуальними ознаками. У літературі висловлювалися пропозиції про закріплення за власниками можливості порушувати позов про В. п. в. й у разі відсутності відповідача як сторони в судовому процесі. Проте подібні пропозиції суперечать самій правовій природі позову, який визначають як вимогу позивача, що пред'являється в судовому порядку, до відповідача про відновлення порушеного або оспоруваного права, законного інтересу. Відмітними особливостями позовного провадження, зокрема, якраз і є наявність: а) спору про право; б) сторін – позивача і відповідача, між якими виник указаний спір; в) позовної заяви – як засобу